

Taavi Pae tutvustab kuulsat August Tammekannu koostatud Eesti maakaarti.

Seinakaardid teavituseks ja silmailuks

Seinale riputatud maakaardid meenutavad klassitubasid ja geograafiatunde, kuid kas iga kaart, mis asetatud seinale, on ikka seinakaart?

Kindlaim tunnus, mis teeb kaardist seinakaardi, on asjaolu, et see on mõeldud esitamiseks seinale, millest tulenevalt on kaardil ka teatud kindlad nõudmised objektide väljapaistvuse ja mõõtkava osas ning kujundusel. Näiteks on paljud tähtsamad ja suuremad kohanimed kirjutatud piisavalt suurelt, et neid oleks võimalik ka kaugemalt lugeda, või siis jõgedevõrk on mõõtkavalises mõttes üle paisutatud.

Kindlat piiri seinakaardi ja n-ö mitteseinakaardi vahel on sage lii siiski raske tõmmata. Ka seinakaartide temaatika võib olla väga erinev. Kõige tavalisemad on siiski poliitilised ja loodusgeograafilised kaardid.

Seinakaartide kasutuses esineb teatud spetsiifika. Seinakaarte kasutatakse eelkõige kooligeograafia tundides. Aga ka kujunduselemendina on kaardid populaarsed – on ju kaarditegemine pigem kunst kui teadus.

Ka infokandjana ei saa seinakaarte alahinnata, nagu näiteks bussijaamades paiknevad bussiliinide kaardid.

Seinakaartide ajalugu

Tõenäoliselt suurim Eesti seinakaart (ehkki küll pigem seinaskaem) oli 1950. aastatel väljas üleliidulisel põllumajandusnäitusel Moskvast. Kaardi mõõt oli 4 x 5 meetrit, mis teeb mõõtkavaks ligikaudu 1:60 000.

Eesti ala ilmus maailmakaardile arvatavasti XII sajandi keskpaigas, kui al-Idrisi koostas araabiakeelse maailmakaardi. Sealt on eri aegadel ära tuntud Tallinna, Eestimaa, Pärnu jõe ja veel mõnda kohanime.

Selgelt äratuntava kujuga Eesti ala märkivate kaartide aeg jääb aga XVII sajandisse, kui Eesti ala kuulus võimsa Rootsi riigi alla.

Milline oli aga esimene eesti-keelne seinakaart? Teada on, et esimene eestikeelne "tavakaart" ilmus 1854. aastal, geograafiaõpik 1849, atlas 1859 ja gloobus 1860.

Nii nagu meie kartograafiline pärand üldse, on ka seinakaardid säilinud üsna halvasti, ehk isegi halvemini kui kaardid üldiselt. Oma suuruse ja kokkurullimise tava tõttu on neid tülikas säilitada ja seetõttu hävivad nad ilmselt kiiremini kui kaardid, mida saab pista lauasahhliisse või riulisse.

Ehk võime esimeseks osaliselt eestikeelseks seinakaardiks lugeda Riias tegutsenud pedagoogi, arheoloogi ja numismaatiku Carl Friedrich Bornhaupti (1802–1889) koostatuna 1855. aastal ilmunud, koolidele mõeldud seinakaarti (*Schul-Wand-Karte von Liv-Ehst-&Kurland*).